

Vormgeving digitale stad vraagt om samenwerking tussen overheid, markt en burgers

De potenties van de digitale stad worden momenteel nog onvoldoende benut, onder meer door de versnippering van initiatieven. Ook is er een sterke behoefte aan betere afspraken over de aanleg van infrastructuur en spelregels over zaken als privacy, gedragsbeïnvloeding en toegang tot en gebruik van data. Die behoefte werd onderschreven tijdens de Agenda Stadtafel op 27 oktober in Eindhoven. Een gezelschap van vertegenwoordigers van het bedrijfsleven (onder meer KPN en Philips), hoogleraren, hoge rijksambtenaren (van EZ, AZ, BZK en IenM) en vertegenwoordigers van gemeenten boog zich over de digitale stad van de toekomst. Zij wezen gezamenlijk op de noodzaak om tot veel duidelijker kaders te komen waarbinnen steden, Rijk, bedrijven en inwoners samen werken aan de digitale stad.

De Agenda Stadtafel over de digitale stad vond plaats op uitnodiging van Kajsa Ollongren en Staf Depla, wethouders Economie in Amsterdam en Eindhoven. Zij werken aan een actieplan voor de digitale stad en gebruiken de resultaten van de Stadtafel om deze verder in te vullen. Onder leiding van gespreksleider Ruben Maes werd uitvoerig gesproken over hoe de mogelijkheden van digitale technologieën optimaal kunnen worden benut, bij gelijktijdige minimalisering van de gevaren ervan.

Waar gaat het over?

Geconstateerd werd dat er over de basisvraag 'Wat is de digitale stad?' nog geen gezamenlijk begrip bestaat. Het is meer dan alleen het aanleggen van glasvezelnetten. Het gaat ook om datacentra, mobiele netwerken, Internet of Things, sensoren, grids en lokale netwerken. Overall in de stad worden digitale technologieën toegepast. Vaak zijn ze niet met elkaar verbonden, waardoor de potenties ervan nog onvoldoende worden benut. Waarom wil je de stad digitaliseren? Om deze beter te kunnen besturen of om de burger zo veel mogelijk ruimte te geven zich met data te ontplooien? In de discussie was snel duidelijk dat het om beide gaat, met als hoofddoel het leven van burgers in de stad beter te maken en de stad te helpen zich economisch te ontplooien.

Uitdagingen

Het verder digitaliseren van de stad stelt de overheid (gemeenten en Rijk) voor uitdagingen. Technologieën zijn vaak onzichtbaar, maar beïnvloeden wel het gedrag van mensen. Dit kan raken aan basiswaarden in onze samenleving. In hoeverre is dat voldoende democratisch gelegitimeerd? Omdat de nieuwe technologieën altijd draaien om de verzameling en verwerking van data, komt de privacy in het geding.

Het is nog onvoldoende duidelijk of en zo ja, waar, de digitale ontwikkelingen schuren met de steeds strengere wetgeving op het gebied van privacy. Een uitdaging is ook het eigenaarschap van de data. Moet het eigenaarschap van data die zijn vergaard in de openbare ruimte niet liggen bij de burgers? Maar is dat een realistisch uitgangspunt bij data die worden verzameld door grote internationale bedrijven als Facebook, AirBnB en Uber? En als het eigenaarschap bij burgers ligt, hoe moet dat worden gewaarborgd en wie is daarvoor aan zet? Is dat de gemeente of zijn er afspraken nodig op een hoger schaalniveau?

Spelregels

Op alle bovengenoemde terreinen zijn spelregels nodig. Het gaat om spelregels over het gebruik van IoT en van data in de openbare ruimte. Over de mate waarin burgers zicht hebben op de technologie waarmee over hen data worden verzameld in de openbare ruimte. Afspraken over te gebruiken standaarden, met name de Europese, en over het waarborgen van continuïteit, kwaliteit, veiligheid en privacy. Maar ook: een set van basisafspraken over wie de data kan gebruiken en wie daar op welke manier aan kan verdienen. Duidelijkheid hierover is met name voor bedrijven van groot belang. Als data die in de publieke ruimte worden verzameld van iedereen zijn, zou het voor bedrijven in beginsel onaantrekkelijk kunnen zijn om nog te investeren in digitale technologieën. Waar is dan nog hun verdienmodel?

In een snel bewegende ontwikkeling van technologie en maatschappij is het moeilijk de toekomst te voorspellen. Daarom is het verstandiger geen belemmerende regels af te spreken, maar gezamenlijke kaders, standaarden en basisprincipes die in Living Labs kunnen worden getoetst en verder uitgewerkt. De kaders zijn dan gebaseerd op de maatschappelijke opgaven waarvoor de digitale stad oplossingen kan bieden.

Basisinfrastructuur

Om de digitale stad mogelijk te maken, is een infrastructuur nodig die enorme hoeveelheden data kan verwerken. Nederland staat er op dit moment internationaal gezien nog betrekkelijk goed voor op dit gebied, maar de ontwikkeling dreigt te stagneren. Nieuwe investeringen in de digitale infrastructuur vinden momenteel versnipperd plaats, door bestaande commerciële partijen. Ze zijn gebaseerd op beslissingen die jaren geleden zijn genomen. Een knelpunt voor commerciële partijen is dat de terugverdientijd van digitale investeringen moeilijk is te voorspellen. Daarnaast is de markt zeer verdeeld. Investeringen in nieuwe netten waarop in hoge snelheden grote hoeveelheden data kunnen worden verwerkt, maken nieuwe en snelle diensten voor de consument mogelijk. Maar als deze in de verdeelde markt maar beperkt worden afgenomen, wordt de noodzaak van dergelijke investeringen niet gevoeld. Investeringen worden dan snel als te duur ervaren.

Dit alles pleit voor een grotere rol van de rijksoverheid. De digitale basisinfrastructuur moet inmiddels als net zo basaal worden gezien als het elektriciteitsnetwerk. Het is niet reëel te verwachten dat de mogelijkheden ervan al op korte termijn volledig worden benut. Bovendien heeft de aanleg van infrastructuur maatschappelijke en economische gevolgen. Ook dat rechtvaardigt een grotere verantwoordelijkheid bij de overheid. Tegelijkertijd is het niet vanzelfsprekend dat de overheid alle infrastructuur zelf moet aanleggen. Overheid en markt moeten hierin samenwerken, op basis van economische en maatschappelijke afwegingen. Nu domineert hierbij nog de ideologische discussie over markt versus overheid.

En de burgers dan?

Zij horen centraal te staan in de verdere ontwikkeling van de digitale stad. Het is hun leven dat er veiliger en aangenamer door moet worden. Het is aan de overheid dit te borgen en ervoor te zorgen dat niemand wordt uitgesloten. En om burgers meer te betrekken bij de verzameling en toepassingsmogelijkheden van data. Zodat zij er ook zelf voordelen van ondervinden en de ontwikkeling minder wordt gedreven door de technologie. In dezelfde lijn werd ook gepleit voor ruimte voor lokale digitale initiatieven van burgers.

Vervolg

De wethouders Ollongren en Depla keken tevreden terug op de Stadtafel. Zij gebruiken de resultaten ervan om hun actieplan verder uit te werken. Dit wordt volgens plan nog in 2016 afgerond.